

Марина ЧЕБАН

25 ЮВІЛЕЙНА СХІДНА ЛІТНЯ ШКОЛА У ВАРШАВІ

Цьогоріч Східна літня школа (Wschodnia Szkoła Letnia), що діє при Варшавському університеті, відзначила 25-ліття. Це – міжнародна програма, яка заохочує до дослідження історії та сучасності країн Центрально-Східної Європи. Щороку її слухачами стають молоді талановиті вчені-гуманітарії з пострадянських країн: історики, політологи, соціологи, юристи, філологи, журналісти тощо, які під час навчання мають змогу не лише прослухати лекції відомих європейських та американських учених, а й представити здобутки і результати своїх наукових досліджень.

Метою заснування школи було надання можливості вченим ознайомлюватися зі станом сучасної науки на Заході, новими науковими школами й методами та налагодження контактів із колегами по фаху. З 1991 р. її незмінний директор та ідейний натхненник – історик, лауреат премії ім. Єжи Гедройца проф. Ян Маліцький. За час існування випускниками Східної літньої школи стало близько 600 осіб із 26 країн світу. Варто відзначити, що більшість учасників – з України (наприклад, у 2015 р. з 19 – 16 українців). Серед її випускників чимало відомих громадсько-політичних діячів, ректорів та викладачів вищих навчальних закладів, наукових співробітників різних інститутів Національної академії наук України, архівів і музеїв.

Цього року молоді науковці мали змогу прослухати 10 пізнавальних лекцій всесвітньо відомих політиків та науковців: професора Українського католицького університету Ярослава Грицака (“Євромайдан: коротка, але глобальна історія”), професора Варшавського університету Анджея Менцвеля (“Культура, комунікація, література”), професора Єльського університету (США) Тімоті Снайдера (“Східно-європейська історія як міжнародна історія”), професора Болонського університету (Італія) Стефано Бьянчіні (“Розпади держав та їх наслідки для Європи. Як поділи впливають на природу демократії”), професора Варшавського університету Павела Родака (“Польська традиція мемуарів у ХХ столітті”), професора Сіті Коледжу (Нью-Йорк, США) Майкла Ривкіна (“Політика США щодо конфлікту в Україні. Американські пріоритети”), професора Варшавського та Будапештського університету ім. Етвеша Лоранда Чабо Кісса (“Представлення народів Центрально-Східної Європи на основі державних гімнів”), професора Єльського та Загребського університетів Іво Банача (“Балкани з часів захоплення українських територій Росією”), прем’єр-міністра Польщі (1992–1993) проф. Ганни Сухоцької (“Польська політична трансформація. Досвід прем’єр-міністра і посла”) та економіста, віце-прем’єра (1989–1991), міністра фінансів і директора Національного банку Польщі (2001–2007) проф. Лешека Бальцеровича (“Інституційні та економічні зміни після соціалізму”).

Окрім цього, учасники школи відвідали XII Міжнародну наукову конференцію “Варшавська східноєвропейська конференція” (Warsaw East European Conference),

що відбулася 10–13 липня 2015 р. у місцевому університеті за участі знаних учених із Польщі, України, Білорусі, Грузії, Болгарії, Азербайджану, Австрії, Великобританії, США, Німеччини, Румунії, Чехії. Зважаючи на складну геополітичну ситуацію, війну на Сході України, головною темою дискусій була політика Росії та її відносини з сусідніми державами. Окрім секційних засідань, презентацій видань й аукціону на користь родин, постраждалих від повені у Грузії, в межах конференції проведено круглі столи: “Білоруська національна конфронтація «Руському миру»”, “Медіа-війни. Російська машина пропаганди” та “Російський неоімперіалізм. Міф чи загроза?”. На жаль, серед її учасників не було представників із Росії, окрім декількох осіб, що тривалий час проживають в Європі. Польські науковці та громадські діячі у виступах і доповідях підтримали українських колег у ставленні до агресивної політики путінського режиму.

Невід’ємною частиною навчальної програми Східної літньої школи залишаються семінари, на яких учасники мають змогу представити свої наукові здобутки, ознайомитися з результатами досліджень колег, а також одержати кваліфіковані поради відомих професорів – керівників семінарів. Заняття відбувалися у трьох секціях: “Давня та сучасна історія” (керівник – професор Джорджтаунського університету (США) Анджей Суліма-Камінський (Andrzej Sulima-Kamiński)), “Політологія та новітня історія” (керівник – професор Університету Санта Клара (США) Джейн Каррі (Jane Curry)) та “Суспільство, культура, література” (керівник – професор Варшавського університету Лешек Шаруга (Leszek Szaruga)). Відзначимо, що керівники секцій проводили тригодинні заняття за власною методикою, виявляли інтерес до представлених рефератів, жваво дискутували з доповідачами та задавали уточнювальні запитання, давали цінні поради щодо перспектив у дослідженні представлених тем. В обговоренні брали участь всі члени групи.

Не менш цікавою та корисною, ніж навчальна, була культурно-пізнавальна програма. Учасники школи побували в Архіві давніх актів, Музеї Варшавського повстання, Національному музеї, бібліотеці Варшавського університету, погуляли правобережною та лівобережною Варшавою. Окремо відзначимо екскурсію до Кракова, під час якої науковці завітали до відкритої у 2010 р. філії місцевого історичного музею. Це – величезний (займає близько 4 тис. кв. м.) підземний інтерактивний лабіринт-музей, розташований під Ринковою площею, який дарує відвідувачам неймовірне відчуття подорожі в Середньовіччя. У ньому можна не лише довідатися історію одного з найгарніших європейських міст, а й побачити залишки давніх доріг та архітектурних споруд. У музеї представлені знайдені під час археологічних розкопок експонати, частину з яких можна побачити наживо, інші демонструються лише як 3D копії на мультимедійних екранах. Учасники школи побували також у Казімежі – середньовічній частині Кракова, де проживали євреї, та стародавньому королівському замку Вавель.

Після закінчення запланованої навчально-культурної програми Східної літньої школи 21–22 липня 2015 р. у Варшаві відбувся 25-й ювілейний з’їзд її випускників, в якому взяло участь близько 100 колишніх слухачів. Серед них були і співробітники Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України: Микола Литвин, Андрій Боляновський, Ольга Гуль, Марина Чебан. Випускників, викладачів й організаторів школи гуртує створений у 2000 р. Міжнародний клуб, який раз

на два-три роки проводить з'їзд і конференцію. Перший (2000), третій (2004) та дев'ятий (2015) – відбувся у Варшаві, другий (2002) – у Брно, четвертий (2005) – у Каунасі, п'ятий (2007) – у Києві, шостий (2008) – в Івано-Франківську–Яремчі, сьомий (2010) – у Варшаві–Непортові, восьмий (2013) – у Празі.

Детальніше розглянемо події цьогорічного ювілейного з'їзду. Отже, на урочистостях із нагоди 25-річчя студій та школи з вітальними словами до присутніх звернулися: директор Ян Маліцький, чинний посол України в Польщі Андрій Дешиця та ректор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, член правління Міжнародного клубу випускників і викладачів Східної літньої школи Ігор Цепенда. Наступного дня на урочистій конференції “Досвід 25-ліття” виступили організатори та випускники різних років, модераторами по черзі були всі члени правління клубу. Пізнавальні доповіді виголосили: Рустіс Камунтавічус (Каунас), який навіс статистичні дані щодо кількості слухачів школи, їхнього походження, подальших наукових зацікавлень та участі в міжнародній співпраці; Ольга Морозова (Миколаїв) представила 25-річну діяльність школи; Ольга Ковалевська (Київ) виголосила доповідь “Пам'ятник та пам'ять: стратегії візуалізації історичної пам'яті”, в якій розглянула приклади візуалізації історичної пам'яті країн колишнього СРСР й наголосила на сучасних тенденціях цієї політики в Україні. Дослідниця з Донецька Наталія Міненкова в доповіді “Важка дорога України на Захід, або специфіка системної трансформації” закликала учасників конференції відмовитися від спрощеного ставлення до проблеми війни на Донбасі й анексії Криму, а киянин Геннадій Корольов представив концепцію Центрально-Східної Європи польського геополітика Оскара Галецького.

Упорядники Роман Барон і Роман Мадецький презентували учасникам конференції перший том двотомної колективної монографії, виданої на основі матеріалів попереднього з'їзду, присвяченого чеським дослідженням Польщі в європейському контексті. Приємним закінченням другого конференційного дня став святковий салют на честь 25-річчя літньої школи Студій Східної Європи та подарунок учасникам ілюстрованого довідково-інформаційного видання “*Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. 25 Jubileusz 1990–2015*”. На підсумковому засіданні учасники клубу обрали Одесу місцем наступного проведення конференції та з'їзду випускників і викладачів школи, що відбудуться влітку 2017 р.

Отже, Східна літня школа – це міжнародна програма, що дає можливість молодим спеціалістам-гуманітаріям зорієнтуватися при виборі тематики майбутніх наукових досліджень та готує слухачів до наступних приїздів на наукові стажування до Польщі.